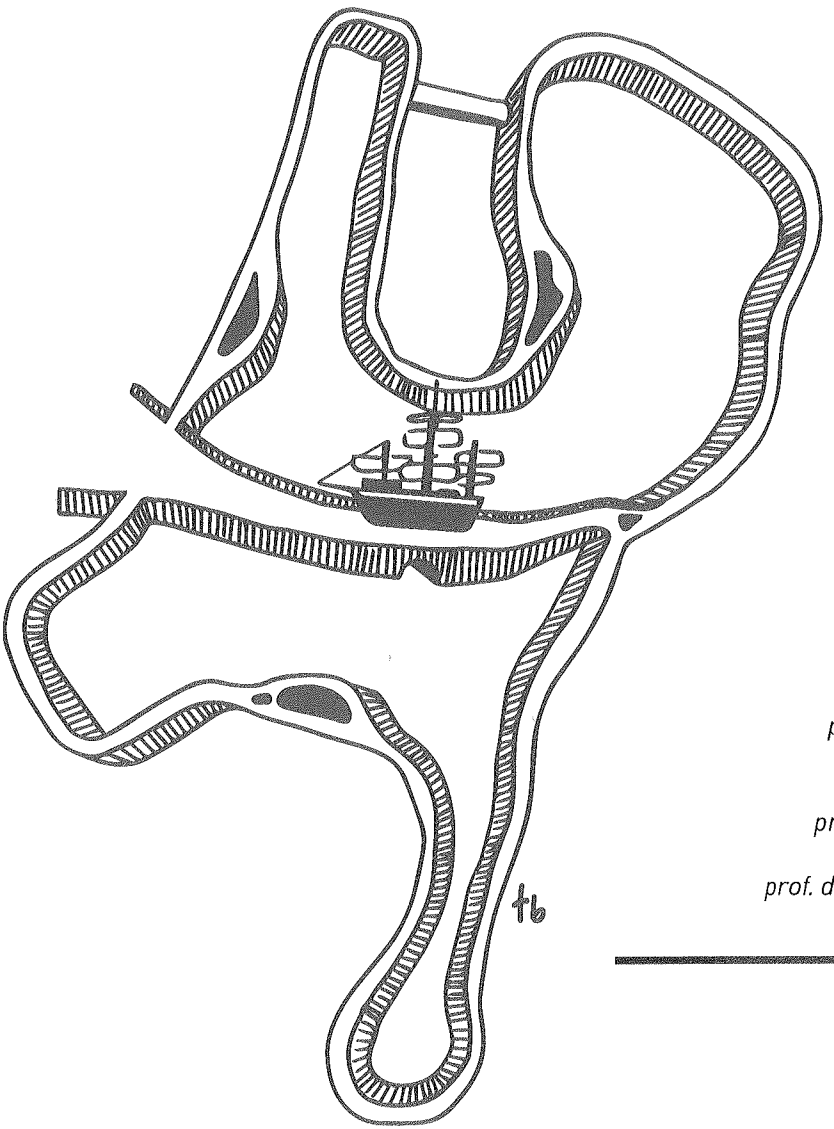
De Toekomst van het Nederlands Verdienmodel

prof.dr. Hans Strikwerda

Met reviews door:
prof. dr. Arnoud Boot
mr. drs. Atzo Nicolaï
drs. Michiel Muller
prof. dr. Eric Claassen
dr. René Kuijten
prof. dr. Hans Adriaansens
dr. Koen Wiedhaup

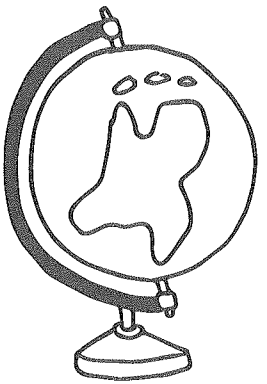
We vergeten in Nederland wel eens hoe goed we de zaken voor elkaar hebben. Dit rapport stuurt aan op veranderingen, er is absoluut geen reden tot paniek, maar we moeten nu wel acteren. Natuurlijk kunnen we ons boos maken over dingen die verkeerd lopen, maar laten we ook onze zegeningen tellen. We worden goed bestuurd en corruptie kennen we niet of nauwelijks. Ontevredenheid is vaak niet gestoeld op feiten, maar komt voort uit groot maatschappelijk wantrouwen. Wie dat wegdenkt komt tot de conclusie dat Nederland een zeer efficiënt land is. Die efficiëntie is een groot goed, maar dat alleen is niet voldoende om de komende jaren in economisch opzicht mee te blijven tellen. Het schort momenteel aan innovatief vermogen. Dat hebben we zien aankomen, maar terugkijkend op onze geschiedenis, verbaast het me toch enigszins. Wij waren een avontuurlijk volk, geen wereldzee was ons te machtig. Op zoek naar nieuwe kansen en nieuwe handel. Dat zou een goed voorteken moeten zijn. De pad-afhankelijkheid van landen is groot. Traditie en volksaard zijn prima indicatoren voor de toekomst.

"Wijzig niet al te snel van koers."

Ondanks dat rijke verleden is werkelijke innovatie de afgelopen jaren min of meer uitgebleven. Het onderwijs is de belangrijke factor om die trend te keren, al is daar dan wel een andere inrichting voor nodig. Natuurlijk zijn er kerncompetenties die als zodanig overeind moeten blijven. Rekenen en taal zijn cruciaal. Daar zijn de meeste mensen het over eens, maar de vraag is of er daarnaast genoeg aandacht is voor andere elementaire eigenschappen en talenten. Ik denk aan creativiteit, samenwerken en originaliteit. Het gaat er in de huidige tijd steeds meer om of studenten nieuwe informatie snel kunnen verwerken en er iets goeds mee doen. Dit is vast ingewikkelder te meten, maar daarom niet minder belangrijk. Ik houd me verre van de gedachte aan de zoveelste structuurwijzing, of de volgende hervorming van het stelsel. Niet doen, dat zijn zaken die afleiden van waar het werkelijk om gaat: het onderwijs aanpassen aan waar de nieuwe generatie het meest aan heeft. Dat is lastig in te schatten voor mensen die er over gaan, die zijn namelijk gewend aan het bestaande. Het is de nieuwe generatie die daar een beter gevoel voor heeft, maar waar al die bestaande instituties zelden mee aan tafel zitten.

Waar instituties en onderwijsinstellingen de komende jaren waarschijnlijk wel vaak mee in gesprek gaan, zijn private partijen. De verklaring is simpel. De overheid zal zich steeds verder terugtrekken, dus raken hogescholen, universiteiten en ook

het voortgezet beroepsonderwijs vaker afhankelijk van anderen. We zijn als land rijker dan ooit, maar er is minder geld beschikbaar voor onderwijs en cultuur. De overheid treedt nu eenmaal terug op gebieden die niet leiden tot hongersnood en misstanden die wij als maatschappij niet accepteren. Fondsenwerving is een voor de hand liggende oplossing, maar ik stel vast dat daar binnen de meeste onderwijsinstellingen onvoldoende oog voor is. Raden van Bestuur van deze instellingen besteden er nog geen duizendste van de tijd aan die ze er eigenlijk voor moeten reserveren. Bij de doelen die in dit opzicht worden gesteld ontbreekt het aan ambitie. Bovendien worden ze er nooit echt op afgerekend.

Goed onderwijs is een voorwaarde voor innovatie, maar niet de enige. De overheid kan stimuleren en bespoedigen, door extra prikkels te geven en partijen bij elkaar te brengen. Het topsectorenbeleid zou je zo kunnen interpreteren. Daar is zeker het een en ander op af te dingen, maar ook hier geldt: wijzig niet al te snel van koers. Versterk het onderwijs door betere kruisbestuiving tussen sectoren. Dat topsectorenbeleid is maar een vorm. En overschat vooral de effecten van beleid niet. Effecten van beleid zien we in positieve zin pas terug over een jaar of twintig. Niet steeds bijschaven dus, maar er wel voor zorgen dat ieder initiatief een kans krijgt. Dat is nog te weinig het geval, omdat partijen die nu het beleid bepalen er alles aan doen om hun eigen belangen te verdedigen. Dat kan funeste gevolgen hebben, want innovatie komt juist vanuit onverwachte hoek. Mensen die in de garage aan iets nieuws werken, zitten niet aan tafel, hebben geen afdelingen om zo veel mogelijk subsidies binnen te halen en worden snel buitengesloten. Dat ondermijnt het adaptieve vermogen. De kracht van het bestaande om al dan niet bewust het nieuwe tegen te houden is gigantisch. De Nederlandse blik moet in zijn geheel meer naar buiten dan naar binnen gericht zijn. Door de eeuwen heen hebben we aangetoond dat we als geen ander in staat waren te profiteren van veranderingen en verschuivingen. En die zijn nu groter dan ooit. Nu zien we ze eerder als bedreiging dan als kans. Dat is absoluut niet nodig. Nederland moet de wereld weer met open vizier tegemoet treden en zeker verder kijken dan Europa, waar wel erg veel nadruk op ligt. De grootste mogelijkheden

liggen juist daarbuiten, alleen al voor demografische redenen. Groei vindt de komende jaren plaats in Azië, hopelijk ook Afrika, Zuid Amerika waar we te negatief over dreigen te worden, en naar mijn stellige overtuiging, met de Verenigde Staten als belangrijkste aanjager. Daar valt winst te halen en Nederland is als geen ander in staat om die ook echt te boeken. We onderschatten volstrekt onze unieke geografische positie. Onze ligging is een aangeboren voordeel. Een derde gasbel die geen schade aanricht. Maak daar gebruik van!

"De Nederlandse blik moet in zijn geheel meer naar buiten dan naar binnen gericht zijn."